

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ

У статті на основі аналізу наукових праць досліджуються етапи розвитку політичних ідей та явищ у Стародавній Греції та Римі.

Ключові слова: Стародавня Греція та Рим, аристократична думка, гомерівська думка, монархія, демократія, форми державного правління

Актуальність теми статті: полягає у тому, що уважно та детально розглянувши етапи становлення політичної думки зі стародавніх часів, набагато легше орієнтуватись та розуміти політичні події та процеси сьогодні

Мета даної статі: прослідкувати етапи розвитку політичної думки та становлення політики як науки із часів великих правителів та філософів Стародавньої Греції та Римської Імперії

Дана проблема знайшла відображення у роботах дослідників В. Бебика, В.Нерсесянца, Б. Гаєвського, Е. Лейста та інших

Вагомий внесок у політичну теорію належить давньогрецьким мислителям. Категорія "політика" з часу її появи у Давній Греції використовувалася на означення форм життя вільних і повноправних індивідів, а поняття "право", "закон" — як виразники свободи, регулятори взаємин у суспільстві вільних людей, як норми політичної справедливості. Ця політична ідеологія пройшла шість головних етапів, кожен з яких характеризує окремий напрям політичного мислення. [2, с. 21]

Етап античних, міфічних уявлень. Представлений аристократичною (гомерівською), демократичною (гесіодівською) та "хлопською" (орфічною) думками. Загальна їх риса — спроба змалювати виникнення Всесвіту, людини, суспільства, держави з позицій релігійно-міфологічного світогляду.

Етап формування філософських поглядів на політичні процеси. Започаткований творчістю "семи мудреців" (кін. VII — поч. VI ст. до н. е.). [1, с. 76]

На розвиток політичної ідеології особливо вплинуло вчення Демокріта (470—366 до н. е.). Про справедливість у політиці як відповідність природі, про суспільство, державу і закони як штучні утворення людей внаслідок природного процесу, про політичний конформізм і моральну солідарність вільних громадян як необхідний компонент "хорошої" держави. Демокрит доводив земне, а не божественне походження людини (з землі і води), суспільне, а не небесне походження права. У контексті тих ідей фігурували вчення Піфагора (580—500 до н. е.), Геракліта (630—470 до н. е.) та деяких інших давньогрецьких мислителів. [4, с.54]

Ідеальна держава, за Платоном, є посередником між космосом і людською душею і виконує три функції (радницьку, захисну і ділову), які покладаються на три відповідні стани (правителів, воїнів і виробників). Вона дотримується принципу розподілу праці, зрівнює у правах жінок і чоловіків, встановлює для правителів і воїнів спільність майна, дружин і дітей, долає розкол на бідних і

багатих, виводить на верхівку державного правління наймудріших і найблагородніших аристократів-філософів. [5, с.316]

Згодом він розглядав чотири стани громадян, рівних у межах кожного стану ("нерівна рівність"). До громадян не зараховував рабів та іноземців. Платон виділяв 8 форм державного правління:

- істинне правління;
- законна монархія (царська влада);
- незаконна монархія (тиранія);
- законна влада небагатих (аристократія);
- незаконна влада небагатих (олігархія);
- законна демократія (на основі законів);
- незаконна демократія (за відсутності законів);
- тімократія (ненависний Платону тип владування).

Демократія — лад "приємний і різноманітний", але вона урівнює рівних і нерівних від природи людей, а тому переростає в тиранію — "панування найгіршого обранця народу, оточеного натовпом негідників". Справедливість у тому, щоб кожний стан займався своїм і не втручався в чужі справи ("кожному — своє"). Політика — "царське мистецтво", засноване на знаннях і таланті правити людьми [6].

Етап започаткування емпірико-теоретичного підходу до вивчення політичних проблем і оформлення давньої політичної науки як специфічної галузі знань. Пов'язаний він з творчістю одного з найвидатніших мислителів — Аристотеля (384—322 до н. е.), який розглядав людину як об'єктивне начало всіх політичних явищ.

Етап поступового занепаду давньогрецької державності під тиском Македонії і Риму (III—II ст. до н. е.). Цей період характерний злетом започаткованої Аристотелем політичної етики, об'єктом вивчення якої були природа, внутрішня структура, місце політичної моралі в системі політичних відносин і суспільному житті [6].

З 146 р. до н. е. Греція була підпорядкована Римові, і могутній інтелектуальний струм мислителів Еллади пронизав і Римську Республіку, політична думка в якій розвивалася і на власній основі під відчутним впливом релігійних вчень і боротьби патриціїв та плебеїв, вільних і рабів.

Власне політико-теоретична думка заявила про себе в Римі лише в I ст. до н. е. Її засновником вважають Марка Туллія Цицерона (106—43 до н. е.). У працях "Про державу", "Про закони", "Про межі добра і зла", "Про обов'язки" він суттєво розвинув ідеї про державу як республіку — справу народу, згуртованого спільними інтересами і згодою в питаннях права. [3, с. 98]

Неабиякий вплив на подальший розвиток світової політичної думки справили римські юристи I—III ст. н. е.: Сабін, Гай, Папініан, Ульпіан, Модестин, Павло та ін. Вони підняли розуміння права і закону на емпірико-теоретичний, логіко-понятійний, концептуальний рівні, а політичні доктрини ввели в правовий контекст. Справедливість (юстицію) тлумачили як "волю віддавати кожному своє право".

Значно вплинула на подальші політичні процеси і політичну теорію здійснена римськими юристами кодифікація імператорських конституцій, яких було кілька тисяч. Та найціннішою політико-правовою пам'яткою став Корпус юріс цивіліс — "Зведення Юстиніана" (VI ст.). Саме воно виявилось наймогутнішим джерелом багатовікового запозичення засад римського права більшістю європейських країн, що відчутно вплинуло на еволюцію політичної думки та політичне життя.

Отже, ми бачимо, що вже в Стародавній Греції були створені соціально-політичні теорії, які багато в чому визначили подальший розвиток соціально-політичної думки. Давньогрецькі мислителі були першовідкривачами в численних галузях людського пізнання. Тому можна говорити не лише про внесок античних греків в історію філософської, політичної і правової думки, але і про створення ними фундаменту і формулюванні відправних ідей і концепцій у різноманітних сферах теорії та практики.

Кожна пора, звертаючись до творчої спадщини стародавніх греків, по-своєму вчилися в них, інтерпретувало їх теоретичні досягнення і їх духовний досвід при вирішенні актуальних проблем своєї сучасності. Величезний вплив на подальший розвиток політико-правової ідеології зробило вчення Платона. Під його впливом склалися філософські тасоціально-політичні погляди Аристотеля, стоїків, Цицерона та інших представників античної політичної думки. Висунуті Платоном ідеї «правління філософів» і «мудрих законів» були сприйняті багатьма мислителями епохи Просвіщення. [2, с.25]. Далеко за межі античності вийшло вплив політико-правових ідей Аристотеля.

Широке поширення в подальшій політичній думки одержало запропоноване їм визначення держави як об'єднання громадян заради загального блага. У політичну ідеологію Середньовіччя та Нового часу з аристотелівського вчення перейшли класифікація форм держави, положення про причини зміни політичних станів, змішаному державному устрої.

У минулому і нині представники різних теоретичних та ідейно-політичних напрямів, шкіл і рухів постійно черпали і продовжують черпати з історії давньогрецької філософської і політико-правової думки різноманітні відомості, знання і аргументи для обґрунтування обстоюваних ними позицій, критики на адресу своїх супротивників.

Список використаної літератури:

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. – К., 2000. - с. 76
2. Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 1995. – с. 21, 25.
3. Базар І. М. Політична етнологія як наука: історія, теорія, методологія, праксеологія. - К., 1994. – с. 98.
4. Гаєвський Б. Філософія політики. – К., 1993. – с. 54
5. Гелей С. Д., Рутар С. М. Основи політології. Навч. посібник. – К., 1999. – с. 316.
6. Інтернет джерело: osvita.ua